

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/327954611>

Інформація, комунікація, суспільство 2018 : матеріали 7-ої Міжнародної наукової конференції ІКС-2018

Book · May 2018

CITATIONS

0

READS

355

3 authors, including:



[Solomia Fedushko](#)

Lviv Polytechnic

134 PUBLICATIONS 377 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)



[Yuriy Syerov](#)

Lviv Polytechnic

58 PUBLICATIONS 237 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:



Data Verification [View project](#)



1st International Workshop on Informatics & Data-Driven Medicine [View project](#)



INFORMATION
COMMUNICATION
SOCIETY

7-ма міжнародна наукова конференція
«Інформація, комунікація, суспільство»

2018

17-19 травня
Україна, Чинадієво

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
LVIV POLYTECHNIC NATIONAL UNIVERSITY

SOCIAL COMMUNICATION AND INFORMATION ACTIVITY DEPARTMENT



Information, Communication, Society 2018

Proceedings of the 7th International Academic Conference ICS-2018

*May 17–19 2018
Ukraine, Chynadiyovo*

Lviv
Lviv Polytechnic Publishing House
2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ



Інформація, комунікація, суспільство 2018

Матеріали

7-ї Міжнародної наукової конференції

ІКС-2018

17–19 травня 2018

Україна, Чинадієво

Львів
Видавництво Львівської політехніки
2018

УДК 004(063)+002(063)
К 637

Організатори конференції:

Національний університет «Львівська політехніка»,
кафедра соціальних комунікацій та інформаційної діяльності

Organized by:

Lviv Polytechnic National University,
Social Communication and Information Science Department

К 637 Інформація, комунікація, суспільство 2018: Матеріали 7-ї
Міжнародної наукової конференції ICS-2018. – Львів:
Видавництво Львівської політехніки, 2018. – 1 електрон.
опт.диск (CD-ROM).

ISBN 978-966-941-173-0

У збірнику опубліковано матеріали конференції, присвяченої проблемам у
галузі соціальних комунікацій, інформаційної діяльності, консолідації
інформації, документознавства, електронного урядування, прикладної
психології та лінгвістики.

Видання призначено для науковців, аспірантів, студентів.

*Відповідальні за випуск – А.М. Пелешишин, О. В. Марковець
Матеріали подано в авторській редакції*

© Національний університет
«Львівська політехніка», 2018

ISBN 978-966-941-173-0

Бібліотеки як інститути національного розвитку українського суспільства в період десталінізації (1953 – 1964 рр.)

Ольга Тєвікова

Кафедра українознавства, культури та документознавства
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
Полтава, Україна
tevikolya@ukr.net

The article reveals the significance of libraries as social institutions in the Ukrainian society in 1953 – 1964. Author proves that state ideological control had limited the activity of libraries, and they had formed the appropriate stereotypes of thinking of Ukrainians. At the same time, liberalization has opened up access to information, contributed to change of the soviet thinking. Libraries wasn't an institution of the development of the Ukrainian nation and popularization of Ukrainian culture. But they was contributed to the spread some new phenomena and processes in the society.

Ключові слова: бібліотека, соціальний інститут, національна пам'ять, лібералізація, книжковий фонд, ідеологічна пропаганда.

Бібліотеки є активними суб'єктами розвитку суспільства й формування його культури, вони покликані берегти джерела соціальної, історичної та національної пам'яті, здійснювати комунікаційну, інформаційну, виховну, культурно-освітню й наукову діяльність, пропагувати загальнолюдські цінності та культурні традиції. Зберігаючи та розповсюджуючи різноманітну інформацію, бібліотеки об'єктивно сприяють її перетворенню в цінний ресурс, який забезпечує розвиток інформаційного суспільства.

Тривалий період часу значення бібліотек у поширенні об'єктивної інформації та науково обґрунтованих знань, у збереженні української національної культури й утвердженні національної самосвідомості були зменшені. В умовах колоніальної залежності від радянської влади гальмувалися, а подеколи ставали

неможливими, національно-культурні процеси та процеси формування інформаційного суспільства.

Неоднозначним щодо цього став період десталінізації (1953 – 1964 рр.), у який бібліотека – суспільнозначущий інститут, просвітницький заклад, а також культурно-інформаційний та ідеологічний центр радянської комуністичної пропаганди. Вони виконувати конкретні завдання партії, а тому їхня робота була організована відповідним чином і знаходилася під пильним контролем спеціальних органів – структурних одиниць Міністерства культури. На місцях за це відповідали обласні бібколектори та працівники обласного управління по охороні військових і державних таємниць у пресі, а також цензори. Ними регулярно проводилися ретельні перевірки книжкових фондів бібліотек на предмет пошуку «шкідливих» і «заборонених для широкого загалу читачів» книжок [1]. Під цей гриф часто потрапляли високохудожні твори, класика вітчизняної та зарубіжної літератури, праці, де прослідковувалися будь-які національні ідеї та думки, які допомагали вивченню власної історії, сприяли вихованню почуття національної гордості, прищеплювали любов до української мови, традицій, культури, а також твори, пройняті новаторством та інакодумством. Так, недоступною для читачів була творча спадщина В.Винниченка, М.Драгоманова, П.Куліша, М.Костомарова, Г.Чупринки, М.Вороного, І.Огієнка, Б.Грінченка та ін. [2].

Відповідні владні настанови й розпорядження зобов'язували бібліотечних працівників акцентувати увагу громадян на політичний,

сільськогосподарській та атеїстичній літературі. Існували навіть встановлені норми: книговидача суспільно-політичної літератури за рік повинна дорівнювати 15% до загальної кількості виданих книг, сільськогосподарської – 12% тощо [3].

Слід зупинитися й на іншому процесі, що здійснювався через бібліотеки та суттєво впливав на розвиток національної культури – русифікаторська політика радянської влади. Незважаючи на тимчасову хвилю українізації фонд російськомовної літератури в бібліотеках республіки складав близько 75% від загальної кількості. Наприклад, у Полтавській обласній бібліотеці імені І.Котляревського у 1956 р. україномовних книг було 45 111, а російськомовних – 180 510 [4]. У 1959 р. в Харківську наукову бібліотеку імені В.Г.Короленка надійшло 117 193 друкованих одиниць, із них книг російською мовою – 84,8%, а українською всього 3,6% [5].

В умовах такої політики українські бібліотеки не виконували важливої функції відновлення та збереження історичної пам'яті, відродження багатовікових народних традицій та розвитку національної самосвідомості громадян. Натомість формували образ «інтернаціональної радянської людини», широко популяризуючи російську культуру.

В умовах деєталінізації відбувалось поповнення фондів бібліотек пам'ятками західної культури (наприклад, доступними стали твори А.Сент-Екзюпері, Е.Хемінгуей, А.Камю, Ф.Кафки, Е.Ремарка та ін.), які за змістом суттєво відрізнялися від радянської літератури. Під впливом західної культури зникає категоричність в оцінках та однозначність усталених інтерпретацій, відбувається деформація заідеологізованих мистецьких смаків радянської людини, модернізація й розширення рамок мислення громадян, підвищення статусу гуманістичних цінностей. Альтернативна творчість зарубіжних митців посіяла серед прогресивної частини української інтелігенції відразу до панівного «соціалістичного реалізму», прагнення до пошуку нових мистецьких методів і розширення рамок творчості. Свідченням цьому є поява нової генерації українських митців –

шістдесятників, які представляли новаторство й творчу розкутість.

Важливе значення для формування національної свідомості українців мав також процес поповнення книжкових фондів бібліотек творами авторів «розстріляного відродження» та дореволюційних українських письменників і науковців, які тривалий час були заборонені, а значить невідомі тодішнім читачам (Б.Антоненко-Давидович, М.Вороний, В.Еллан-Блакитний, Г.Епік, М.Ірчан, П.Капельгородський, Г.Косинка, А.Кримський, М.Куліш, Є.Плужник, Г.Хоткевич та ін.). Однак обмеженість лібералізації залишила поза увагою бібліотек багато цінної світової й національної літературної спадщини.

Отже, бібліотечні заклади періоди 1953 – 1964 рр. відігравали значну роль у потужній ідеологічній системі радянської держави. Вони сукупно з іншими каналами впливу на суспільство намагалися сформувати людину з відповідним стереотипом сприйняття дійсності та морально-ціннісними установками, не сприяли популяризації української культури й розвитку національної самосвідомості. Існування цензури та повний контроль партії за діяльністю бібліотек обмежували українцям доступ до інформації, зумовлювали фальсифікацію й утвердження в суспільстві перекручених фактів з історії України, міжнародної ситуації та реального життя. Водночас лібералізація уможливила поширення деяких новаційних явищ і процесів у культурі населення, що ставали невідконтрольними політиці влади й створювали підґрунтя для руйнування ідеологічної одновимірності суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі ЦДАГО). — Ф. 1. — Оп. 24. — Спр. 2741. — Арк. 4.
- [2] ЦДАГО. — Ф. 1. — Оп. 24. — Спр. 5292. — Арк. 6 – 13.
- [3] Державний архів Полтавської області (далі ДАПО). — Ф. 7055. — Оп. 7. — Спр. 9. — Арк. 34.
- [4] ДАПО. — Ф. 7055. — Оп. 1. — Спр. 88. — Арк. 3.
- [5] Державний архів Харківської області. — Ф. 6121. — Оп. 1. — Спр. 185. — Арк. 73.